

पेक्षया तृतीये प्रकारे नपुसके व्यसरेः । तत्र तृतीया-
प्रकृतिरिति व्यस्तं पदं समस्तत्वे तृतीयप्रकृतिरित्येव
स्यात् व्यस्तपाठं दृष्ट्वा शब्दकल्पद्रुमे तृतीयाप्रकृतिशब्दक-
ल्पनं प्राप्तादिकम् ।

तृतीययुगपर्यय पु० तृतीयस्य युगस्य हापररूपस्य पर्ययः
परिवर्त्तौ यत्र कावे । हापरयुगस्य परिवर्त्ताधारे कलिसन्व-
रूपे कावे “हापरे समनुप्राप्ते तृतीययुगपर्यये” भाग०
१।४।१५ श्लो० । इतः परं किं भविष्यतीति हापरे सन्देहे
जाते इत्यर्थः तेन न विरोधः ।

तृतीयसवन न० स्रयते सोमोऽस्मिन् कर्म० । कालत्रये सवन-
तयोपेताग्निहोमादेः तृतीये सवने । तद्विधानादि
ताण्ड्य० ब्रा० १।६।१७ भाष्ये उक्तं यथा
“तृतीयसवनारम्भमादित्यग्रहनाचरेत् । आर्भवेण स्तुती-
ताय पञ्चमैः प्रचरत्यथ । सावित्र्यैव देवाण्यौ ग्रहौ
सौम्यचरुस्तथा । पात्नीवतपहादृष्टुं यज्ञायज्ञायसं-
स्तवः । अग्निमावृतशस्त्रं स्यात् गृह्णीयात् हारियो-
जनम् । समाप्ते सवने पश्चात् जुह्यादश्च्युतः ततः ।
जुह्यादुदयनीयेऽपि नूतन्यां यजेत गाम् । देविकानिर्व-
पेदेव सुवासापि यजूष्यथ । उपोष्य नेदिमान्नेयमिष्टा-
ग्निहोमसंस्थितिः” “प्रातः सवने नोच्चैः कर्माणि”
कात्या० श्रौ० ८।६।१८ “प्रातः सवने यान्युच्चैः कर्माणि
प्रौढीश्वारणादीनि तान्यपि प्रथमखरेणैव कार्याणि
“मन्द्रं प्रातः सवने चरन्तीति” शास्त्रान्तरात् । अतश्चा-
ग्नीदग्नीन्निहरेत्यादयः प्रौढा आश्वारणादयश्च प्रथमखरे-
णैव प्रयोज्याः” कर्कः । “मध्यमेन माध्यन्दिने” १८६
“माध्यन्दिने सवने यानि कर्माणि नीचैर्यानि चोच्चैस्तान्यु-
भयान्यपि मध्यमेन खरेण कार्याणि शास्त्रान्तरे तथा
अवस्थात्” कर्कः । “उक्तमेन तृतीयसवने” २०६ “तृतीयसवने
यानि नीचैर्यानि च मध्यमेन खरेण प्राप्तवन्ति तानि
सर्वाण्युत्तमेन तृतीयेनैव खरेण कार्याणि तथैव शास्त्रा-
न्तरे न्यतत्वात्” कर्कः ।

तृतीया स्त्री तृतीय+टाप् । १ चन्द्रमण्डलस्य तृतीयकला-
क्रियायां २ तदुपलक्षिते कालभेदे च तत्र अतादिकालव्यव-
स्थादि तिथिशब्दे ३२८० घट्टं दर्शितम् । जन्मनक्षत्रापेक्षया
३ तृतीयहादशैकविंशत्यलकनक्षत्ररूपविपक्षारायाञ्च ।

तृतीयाकृत लि० तृतीय+ङाच्+क-कृत । १ लिगुणं कृते
विचारकृते चेत्तादौ ।

तृतीयाश्रम पुंन० कर्म० । वानप्रस्थाश्रमे । “उभित्वैव”

शब्दे विप्रो द्वितीयादान्ममात् परम् । बलीपलितसंयुक्त
स्तृतीयन्तु ममान्वयेत्” संवर्त्तसं ।

तृतीयिन् लि० तृतीय+अस्यर्थे इति । तृतीयभागार्हे ।
“सर्वेषामस्मिन्नु सख्यास्तद्वैनास्मिन्नुऽपरे । तृतीयिन-
स्तृतीयांशाश्चतुर्थांशाश्च पादिनः” मनुः । दक्षिणागोशत-
विभागे ।

तृत्ति लि० तृद-वा० सुक् । हिंसके । “गव्या तृत्तुभ्यो अज-
गन्तुधा नून” ऋ० ७।१८।७ “तृत्तुभ्यो हिंसकेभ्य” भा०
२ राजर्षिभेदे “व्यानवस्य तृत्तुवे गयम्” ऋ० ७।१८।१३।
तृत्तुं राजर्षिभेदम्” भा० । [प्रतर्दनः ।

तृद हिंसायां भ्वा० प० सक० सेट् । तर्दति अतर्दीत् ततर्द ।
तृद अनादरे क० उभ० सक० सेट् । तृणन्ति तृन्ते । हरित् अत-
र्हीत् अतर्दत् अतर्हिष्ट । अर्दित् तर्हि त्वा-तृत्त्वा । “भूति-
तृणञ्चि यक्षाणाम्” भट्टिः “अतस्य स्त्रोको वधिरा
ततर्द” ऋ० ४।२३।८ “ततर्द तरसा विष्णुर्वायुः
शत्रुवल्हार्दनः” हरिवं० १२४ अ० । “सेहे कपोरयात्रांश्च
रिपोस्तर्द शाखिना” “अतर्दीञ्चैव श्वेन जुम्भकर्णः
स्रवङ्गमान्” भट्टिः ।

तृदिलि लि० तृद-वा० किलच् । १ भेदके २ भिद्ये च । “तृदिला
अतृदिलासः” ऋ० १०।८४।११ “तृदिला भेदकाः
अतृदिला अभिज्ञाः” भा० ।

तृत्प (म्प) प्रीणने तृ० पर० सक० सेट् । तृपति तृप्ति अ-
तृप्तीत् अतृपीत् । तत्प तत्प ।

तृत्फ (म्फ) प्रीणने तृ० प० सक० सेट् । तृफति तृम्फति
अतृम्फीत् अतृफीत् तत्फ तत्फ ।

तृत्ह हिंसे तृ० प० सक० सेट् क्ता वेट् । तृहति तृदित्
अतृहत् । तत्ह तत्हः तत्हः ।

तृत् प्रीणने स्वा० पर० सक० सेट् । तृप्ति अतर्पीत् । ततर्प ।
तृत् सन्दीपने प्रीणने च वा चुरा० उभ० पक्षे भ्वा० पर०
सक० सेट् । तर्पयात् ते तर्पति अतर्पत् त अतीतृपत् त ।
अतर्पीत् । ततर्प ततर्पिथ ।

तृत् प्रीणने दि० पर० सक० वेट् हरित् । तृप्ति अतर्पीत् अत्ता-
पृषीत् अतीपृषीत् अतृपत् । ततर्प ।

तृत् प्रीणने तृ० पर० सक० सेट् । तृपति अतर्पीत् ।
“तृपत्सोमं पाहि” ऋ० २।१।१५ ।

तृपत् पु० तृप । चन्द्रे उषादि० । [संक्षिप्तसा०]

तृपाना स्त्री तृप-कानच् । १ उतायाम् २ उषा० ।

तृपल न० तृप-कलच् । १ उषाये प्रसारे । “अपां तस्य स्तृपलप्र-